

Korsbakken

- bebyggelse fra yngre romersk – ældre germansk jernalder

Bente Grundvad Nielsen og Kamilla Fiedler Terkildsen

Kulturhistorisk Rapport

Viborg Museum 2011

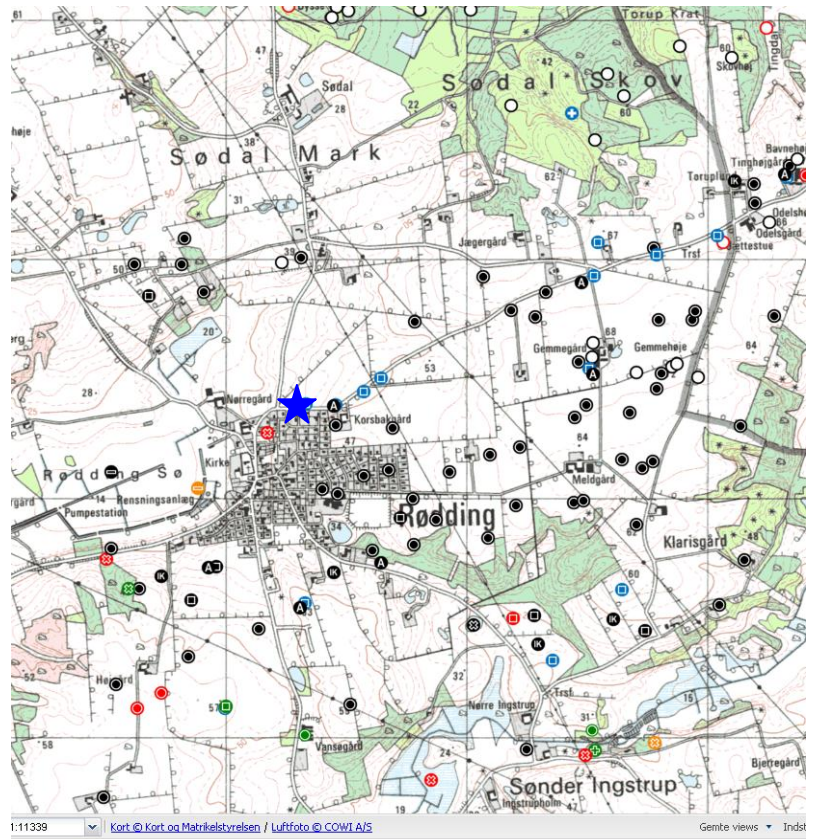
Bygherrerapport nr. 60

Bygherre: Viborg Kommune

ISBN 978-87-92778-10-9

Indledning

Da der i 2011 skulle laves cykelsti mellem Rødding og Vammen, blev det bestemt, at museet fik mulighed for at følge muldaførningen og lave undersøgelser, hvis noget skulle dukke op. Og ikke så snart var projektet i gang før den første arkæologiske lokalitet dukkede op. I den vestligste ende lige nord for Rødding skulle vejen Korsbakken lægges om – og her viste sig hurtigt at være gruber og stolpehuller og en egentlig udgravning måtte sættes i gang.

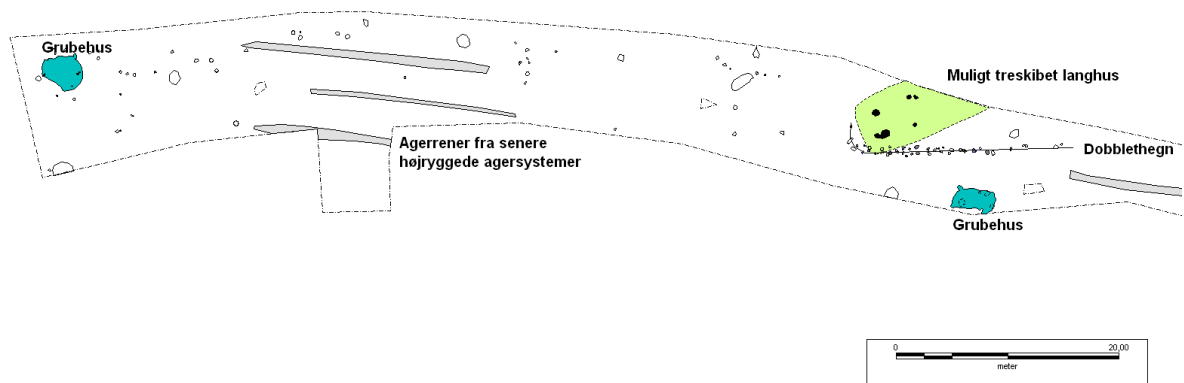
Gennemgang

Da der jo er tale om en udgravning, der følger vejomlægningen, er der kun gravet et relativt smalt, langt felt ca. 100 m langt og 9 m bredt.

Derfor er der også kun undersøgt en lille del af den jernalderlandsby, der formodes oprindeligt at have ligget på stedet.

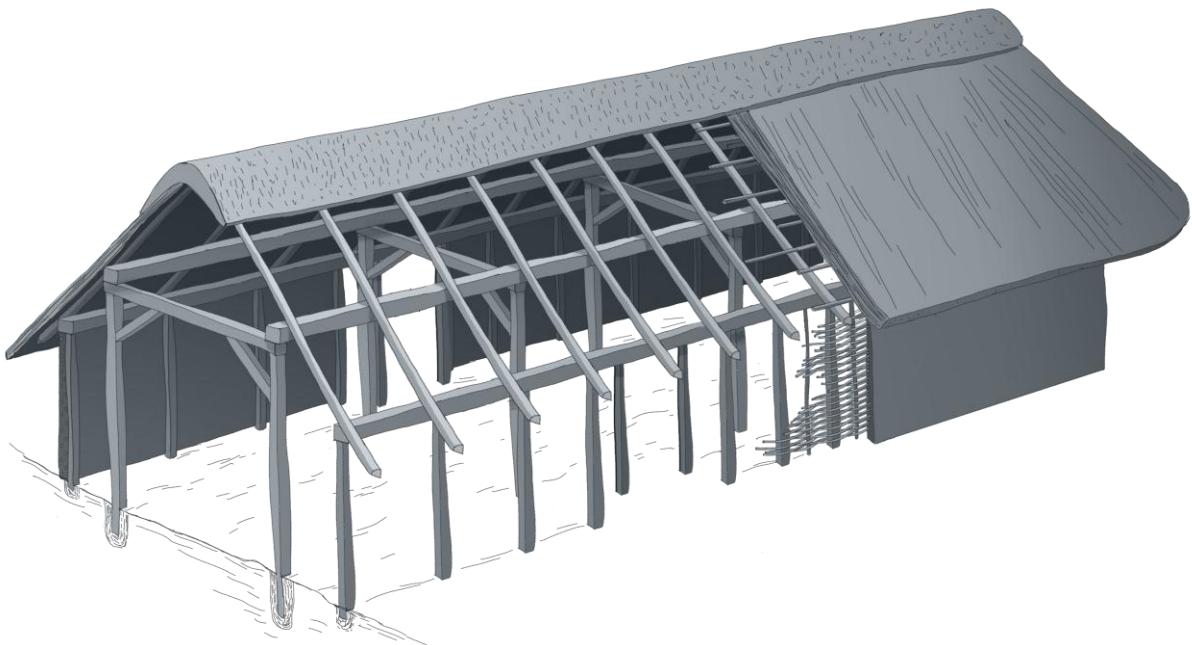
Men ud fra det der er undersøgt, kan vi alligevel sige en del om pladsen, ikke mindst på baggrund af det vi ved fra andre pladser fra samme tid.

Vi formoder, ud fra de anlæg vi har undersøgt og de lerkarskår, der er fundet, at pladsen er fra den periode, der kaldes yngre romerske jernalder eller ældre germansk jernalder. Det svarer ca. til 175 e. Kr. til 550 e. Kr.

Feltet med grubehuse, hus og hegn.

Ved udgravningen blev der undersøgt vestenden af, hvad der formodes at være et treskibet langhus. Denne type hus er det gængse beboelseshus i yngre jernalder. Det bestod af tagbærende stolper, der stod sætvis inde i huset og dermed blev huset nærmest tredelt på langs. I den ene ende boede menneskerne, i den anden var der stald og lade. Det treskibede hus i forskellige variationer var faktisk typehuset gennem hele bronzealderen og jernalderen. Det er klart, at vi i denne sammenhæng er lidt usikre på, om der virkelig er tale om et sådan langhus, da der jo kun er fundet den ene ende – der kan også være tale om en ganske lille værkstedshytte.

Rekonstruktionstegning af hus som det kunne have set ud i yngre jernalderhus (Illustration: Jeanette Nørgaard, Viborg Museum)

Grubehus efter den ene halvdel er gravet væk.

De to grubehuse, der er fundet på pladsen er sådanne værkstedshytter. Grubehuse var små huse, der var delvist nedgravet og med en tagbærende stolpe i hver ende. Husene har været brugt til forskellige former for håndværksaktiviteter bl.a. smedning og vævning. Der er i disse to huse desværre ikke fundet spor efter hvilke aktiviteter, der er foregået i husene.

Rekonstruktionstegning af grubehus (tegner Jørgen Andersen)

Den sidste struktur på pladsen er et hegn. Hegn er almindelige i perioden og indhegner oftest et gårdsanlæg med hovedhus og værkstedshuse i forskellig størrelse. Hegnet her var et såkaldt dobbelthegn, hvor stolperne har stået to og to, og selve hegnet var formentlig opbygget af afklippede ris/grene stablet op mellem stolperne.

Rekonstruktion af dobbelthegn fra Hjemsten Oldtidspark
(Foto Det Sønderjyske Landbrugs Historie s 231)

Der er kun fundet få skår af lerkar på pladsen, men enkelte fortæller både lidt om pladsen alder og om pottemagerhåndværket. Et større velbrændt skår er fint ornamenteret med brede fure. Skårene viser at pladsen var beboet mellem ca. 175 e.Kr. og 550 f.Kr.

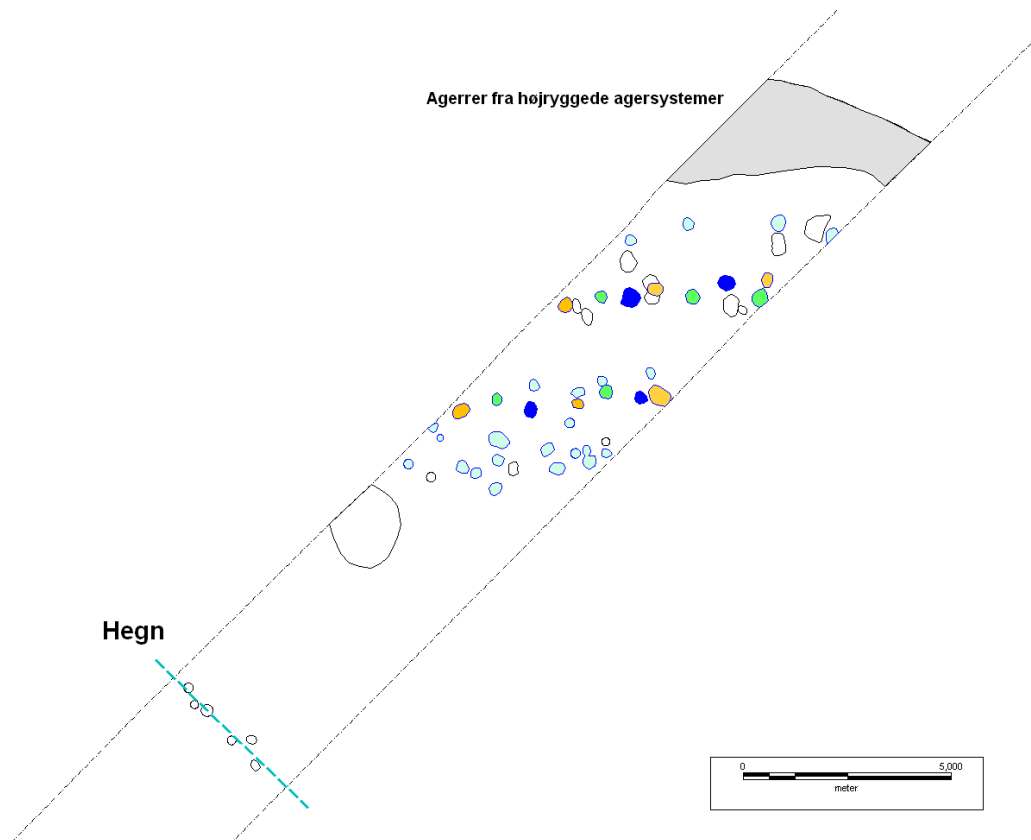
Havhus Øst, Vammen

4 km øst for den her beskrevne lokalitet fremkom der endnu en gang et stort antal stolpehuller i cykelstiens tracé. Stykket her er smallere, kun knap 4 meter bred, men på en strækning på 35 m blev der fundet stolpehuller fra en bebyggelse, der formentlig er samtidig med den ved Korsbakken.

Det har ikke været muligt at udskille sikre huse, men et enkelt hegn, som har afgrænset gården mod sydvest synes muligt at erkende.

De mange stolpehuller kunne tyde på, at det ene hus har afløst det andet på stedet måske tre gange.

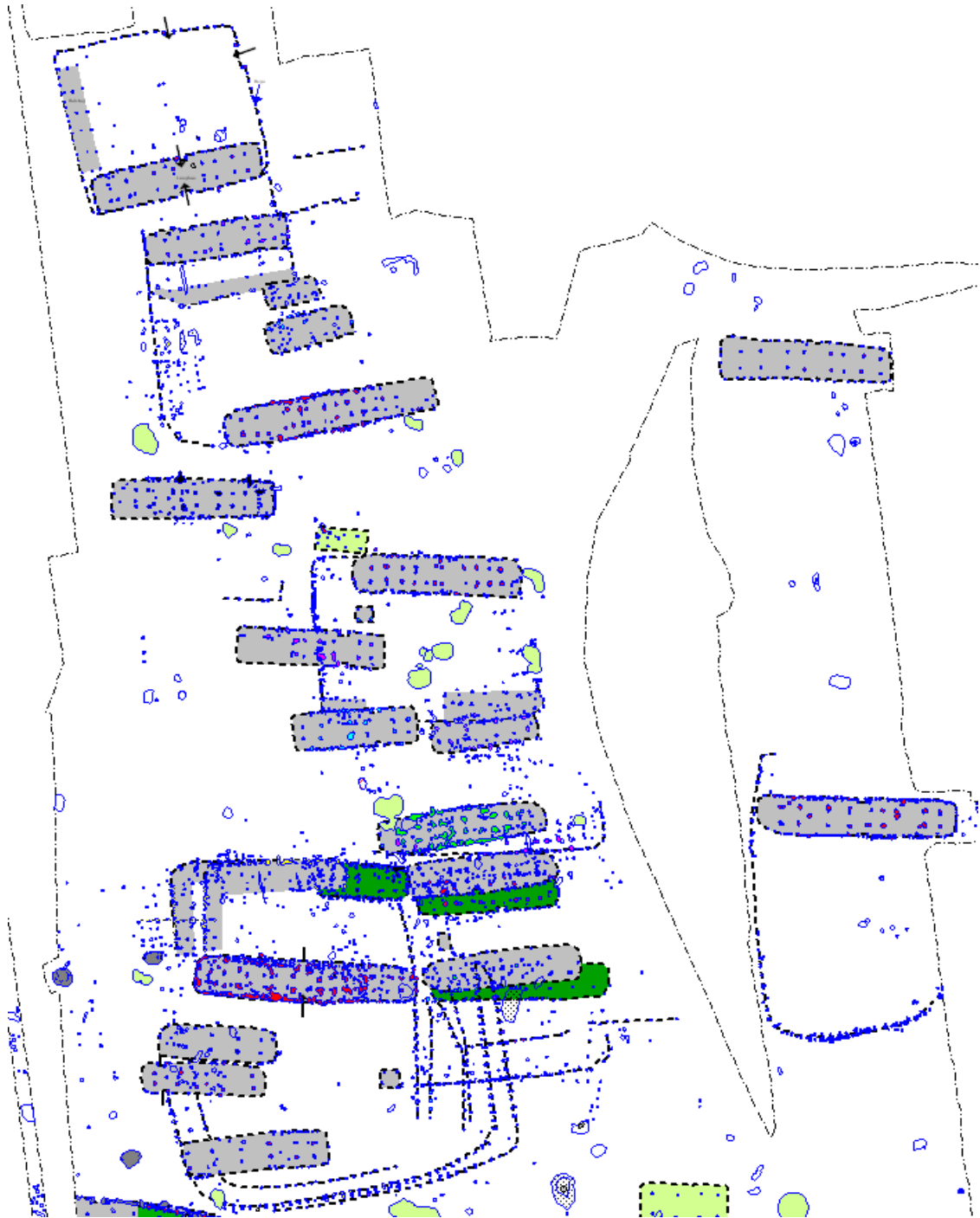
Også her er der formentlig tale om, at vi har fanget et hjørne af en landsby fra yngre jernalder (omtrent 200-750 e. Kr.).

Duehøj SV

Ca. 1 km sydvest for Rødding og 2 km sydvest for denne plads undersøger Viborg Museum i disse år på en landsby fra omtrent samme periode. Her får man en fornemmelse af, hvad vi ville have fundet, hvis vi havde udgravet et større område.

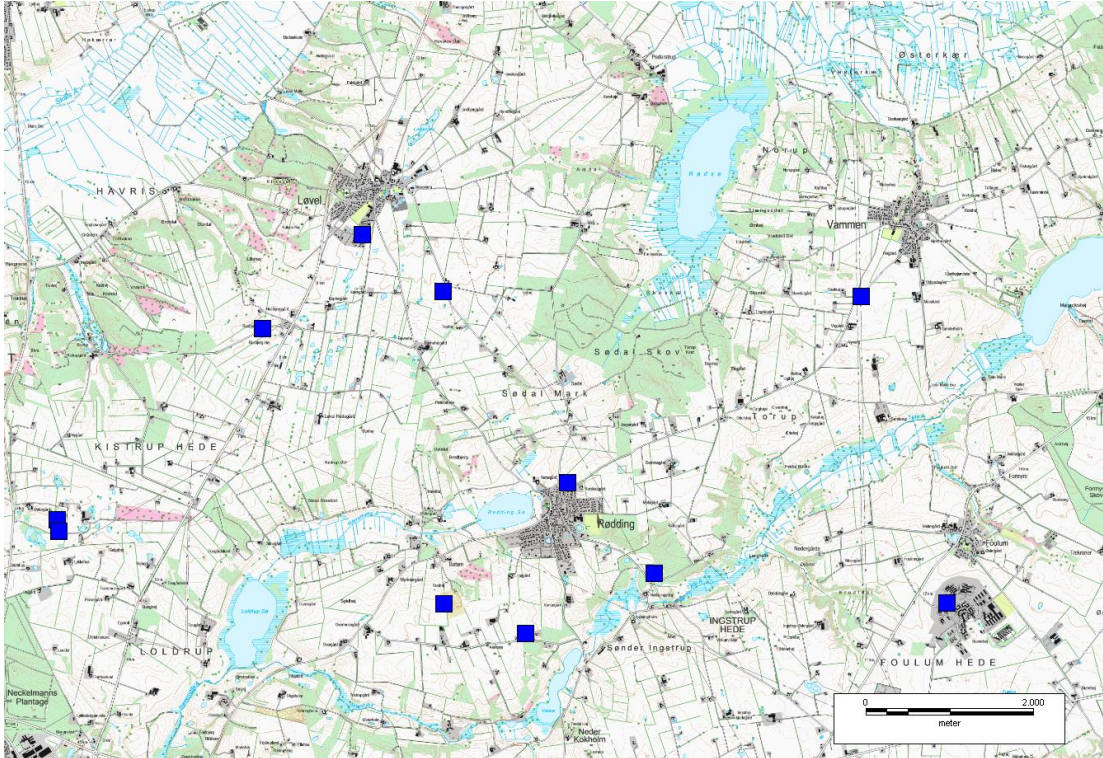
Man ser langhusene og de tilknyttede hegn samt de mindre værkstedbygninger. I den her viste del af udgravningen er der ingen grubehuse, men de er fremkommet i årets udgravning. Også her ses det, hvordan mange huse har efterfulgt hinanden samme sted.

Oversigtsplan over dele af pladsen ved Duehøj SV. De lysegrønne huse og gruber er fra bronzealderen.

Korsbakken og Havhus Øst i et lokalt perspektiv

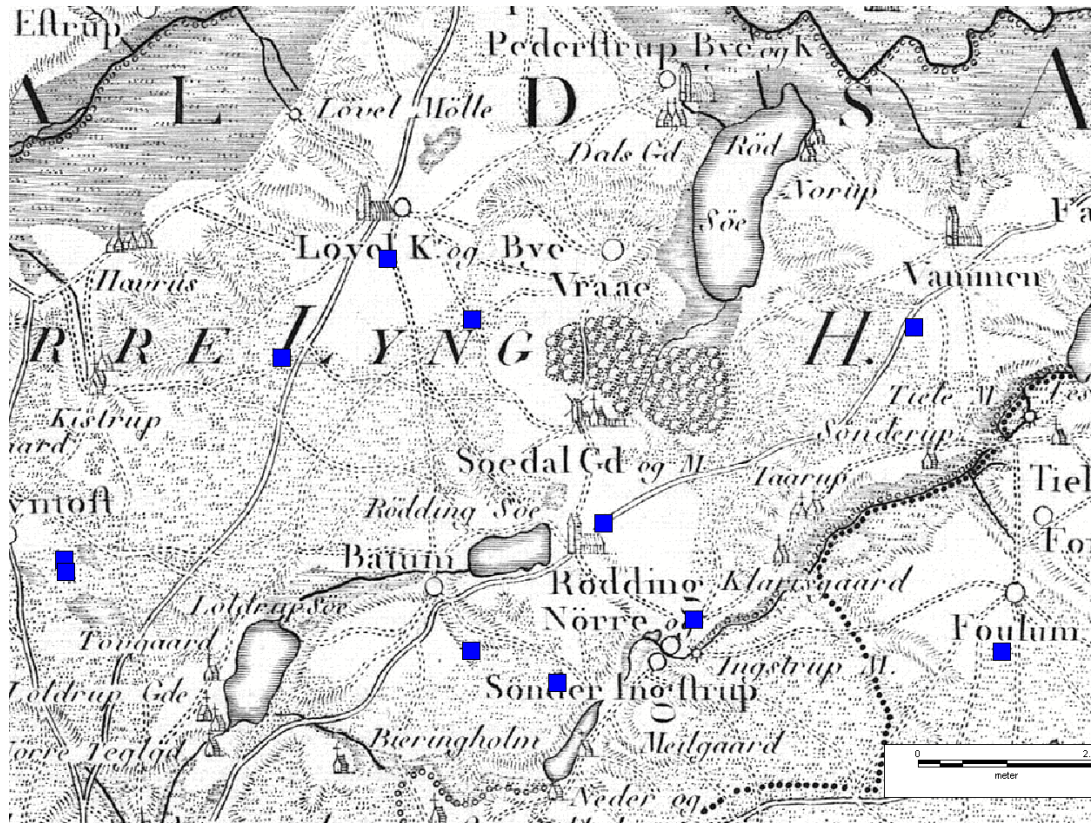
Selv om udgravningerne er små, giver de to pladser os endnu et lille indblik i bebyggelsesmønstret i yngre jernalder omkring Rødning.

lokalitet fra yngre jernalder i området omkring Rødning og Vammen.

Pladserne ligger begge nær landsbyer med middelalderkirker. Dette er et mønster, vi ser over hele museets ansvarsområde. Nær de gamle middelalderlige landsbyer finder vi bopladser fra yngre jernalder og vikingetid, som altså er forgængerne til de eksisterende landsbyer. Omkring Rødning er der registreret ikke mindre end 4 pladser, og det er nærliggende at tænke sig, at disse er rykket sammen om kirken og blevet til det Rødning, vi kender i dag.

Et andet karakteristika for lokaliseringen af yngre jernalders landsbyer er placeringen ved færdselsåre. Også her passer de to nye lokaliteter. Begge ligger langs vejen fra Hobro til Viborg, som formodentlig allerede i Vikingetiden har eksisteret som markedspladser og ved Hobro med ringborgen Fyrkat. Om de går tilbage til yngre jernalder som markedspladser ved vi ikke, men det kan tænkes. Vejen kan ses på Videnskabernes Selskabskort, som er fra slutningen af 1700-tallet og dermed de ældste kort der er tilgængelige i dag. Placeringen ved væsentlige vejforbindelser viser tydeligt, at man allerede i yngre jernalder havde en stor kontakt med omverdenen – nok mest i forbindelse med handel på de større markeder, hvor man kunne skaffe sig vare fra nær og fjern.

Figur . Videnskabernes selskabskort hvor begge de her fundne pladser ligger ved vejen fra Hobro til Viborg.

Fem Kilometer cykelsti

Cykelstien mellem Rødding og Vammen løber på det høje, plane plateau mellem to ådale med Tjele Å mod syd og Rødå mod nord.

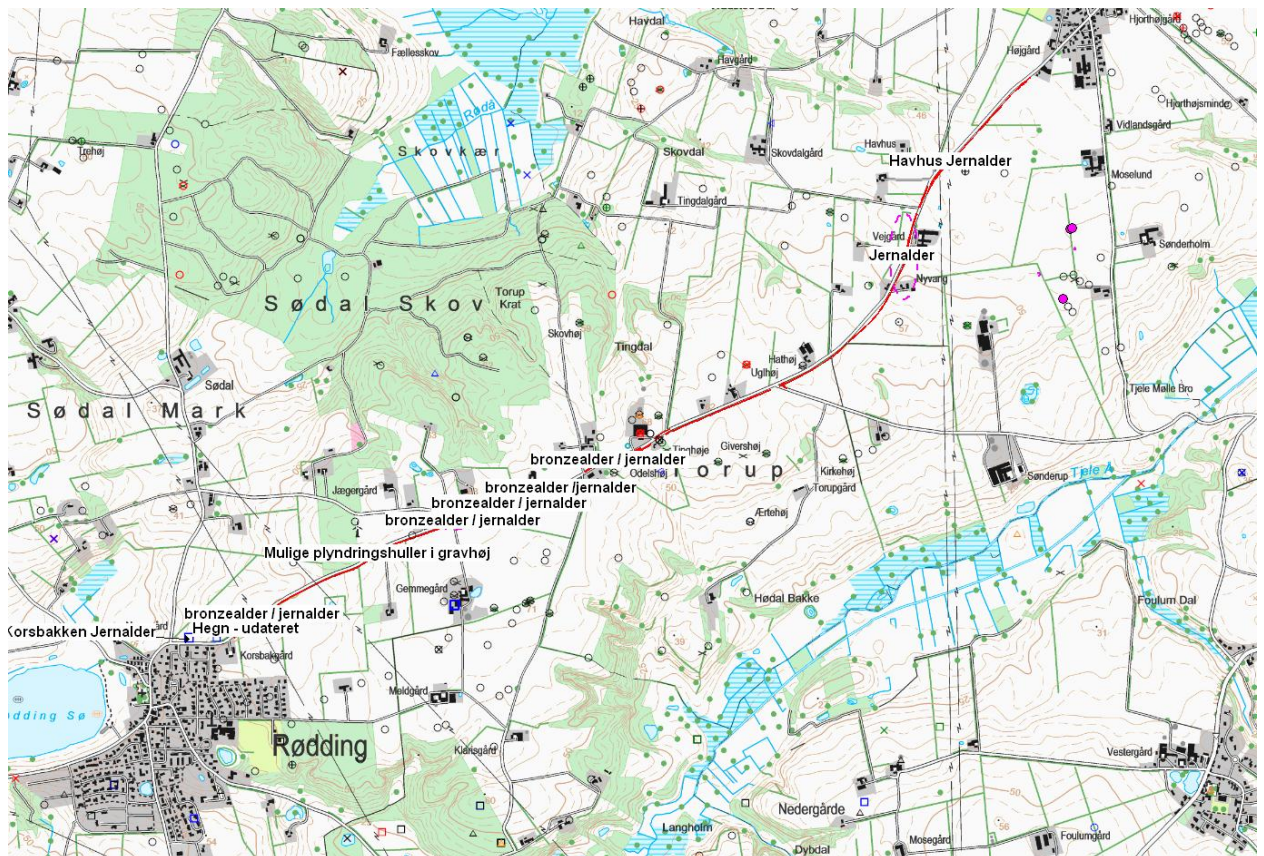
At der siden stenalderen har været tæt beboet i området viser fund fra alle forhistoriens perioder, hvor der er fundet både bopladser og grave fra både stenalder, bronzealder og jernalder i en usædvanlig høj koncentration.

På de 5 km cykelsti som oftest ikke har været mere end 3-4 m i bredden, har museet haft mulighed for at gøre iagttagelser på 60% af strækningen altså ca. 3 km.

Her er der fremkommet 12 lokaliteter, som museet ikke kendte i forvejen samt spor af to kendte.

Da traceet er så smalt er det ikke muligt at bestemme alt det fundne med sikkerhed, men ud over de to her nævnte pladser fra yngre jernalder er endnu en plads dateret til jernalder mens fem pladser formentlig kan dateres til bronzealder eller ældre jernalder (altså mellem 1800 f. Kr. og år 0).

Således har vi fået endnu flere prikker på kortet, som fortæller om de mange aktiviteter i området, og det er klart museet i de kommende år vil bruge de nye oplysninger som baggrundsmateriale, hvis der skulle blive årsag til nye udgravninger.

Relevant litteratur

Jørgen Jensen: Danmarks Oldtid – Ældre Jernalder 500 f. Kr. – 400 e.Kr.

Jørgen Jensen: Danmarks Oldtid – Yngre Jernalder og Vikingetid 400-1050 e.Kr.

Per Ethelberg m. fl.: Det sønderjyske landbrugs historie.

Diverse oplysninger:

Viborg Museums j. nr.: VSM 09777 samt VSM 09767

Lokalitet: Korsbakken og Havhus Øst

Sogn, herred og amt: Rødding/ Vammen sogn, Nørlyng Herred, Viborg Amt

Fund og Fortidsminder: 130812-239 og 130815-182

Kulturarvsstyrelsens j. nr.: 2011-7.24.02/VSM-0003

Bygherre: Viborg Kommune

Rendegravemaskine fra: Entreprenør H & R Jokumsen

Deltagere i udgravningen: Bente Grundvad, Mikkel Kiildsen, Sanne Boddum, Kathrine Vestergård, Trine Nielsen, Lars Agersnap Larsen

Dokumentationsmaterialet bestående af beretning, tegninger, fund, fotos m.v. opbevares på Viborg Museum, Hjultorvet 4, 8800 Viborg.

Undersøgelsen er betalt af bygherren, Kulturarvsstyrelsen og Viborg Museum

Om bygherrerapporter

Når der er foretaget en arkæologisk udgravning, der er helt eller delvist finansieret af en privat eller offentlig bygherre, skal der udarbejdes en særskilt rapport til bygherren. Bygherrerapporten skal være almindeligt tilgængelig, præsentere udgravningens resultater og sætte dem i sammenhæng med det omgivende landskabs kulturhistorie.¹

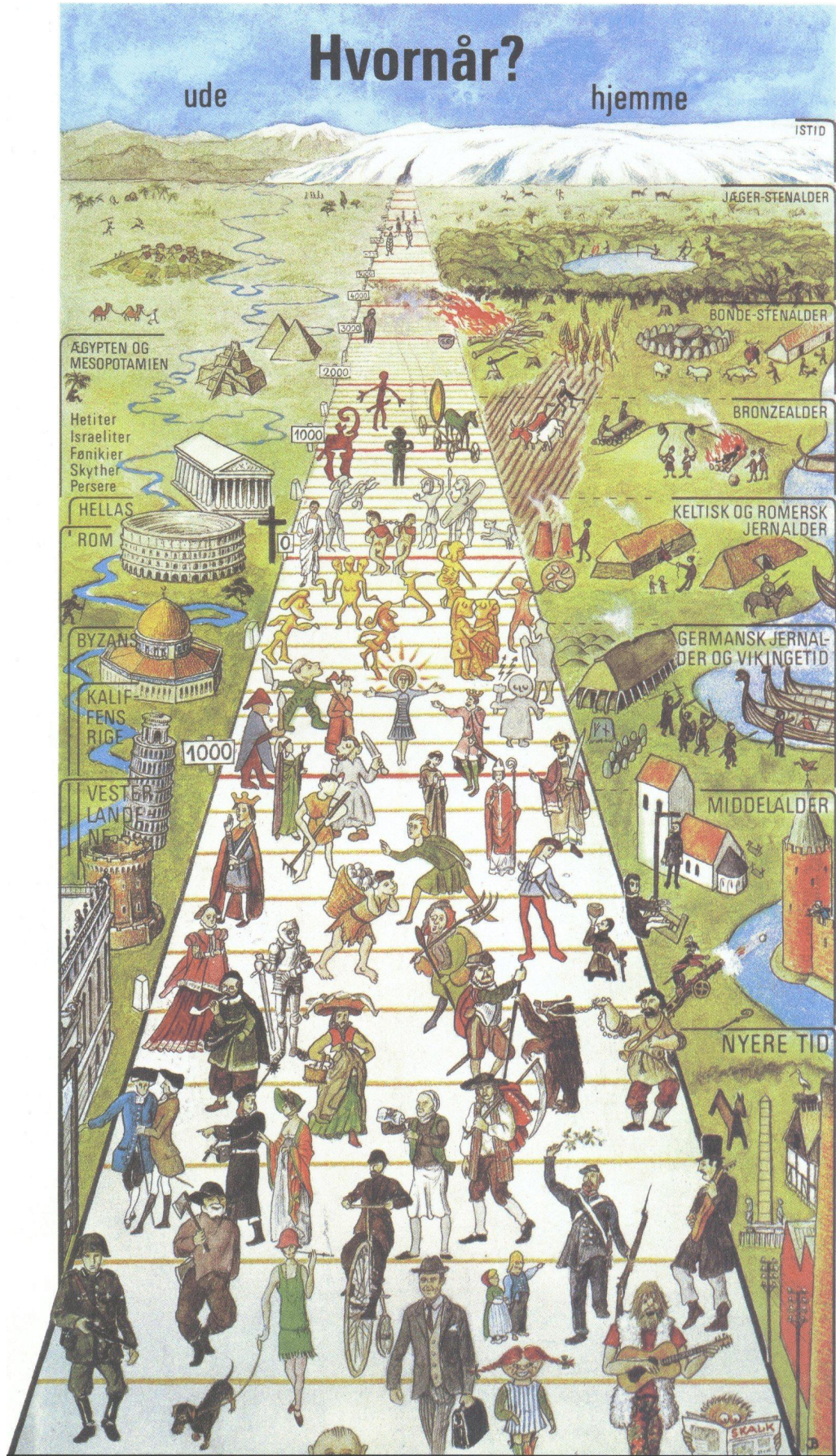
Viborg Museum har besluttet at udgive museets bygherrerapporter i en fortløbende serie. Ældre numre kan købes for 20 kr. (medmindre andet er anført) ved henvendelse til museet.

Liste over Viborg Museums bygherrerapporter

1. Båndruplund – en boplads fra bronzealder og tidlig jernalder. Martin Mikkelsen. 2004.
2. Nordentofte, Skals – en boplads fra sen yngre stenalder, bronzealder og tidlig jernalder. Martin Mikkelsen og Mikael H. Nielsen. 2004.
3. Brokbakken – en samlingsplads fra bronzealder og en gravplads fra ældre jernalder. Martin Mikkelsen og Mikael H. Nielsen. 2004.
4. Lynderup SV – et aktivitetsområde fra sen yngre stenalder og bronzealder. Martin Mikkelsen og Mikael H. Nielsen. 2006.
5. Teglværksvej – en boplads fra ældre bronzealder. Martin Mikkelsen. 2005.
6. Klejtrup Syd – en boplads fra sen yngre stenalder / tidlig ældre bronzealder. Marianne Høyem Andreasen. 2005.
7. Krogen, Aidt. Under udarbejdelse.
8. Højvangen, Ørum. Kamilla Fiedler Terkildsen og Martin Mikkelsen. Under udarbejdelse.
9. Stenshede – en gravhøj og andre fund fra yngre stenalder. Sanne Boddum og Martin Mikkelsen. 2006
10. Ørum Sportsplads – et aktivitetsområde fra ældre jernalder. Mikael H. Nielsen. 2005
11. Sundstrup Øst – en boplads fra yngre stenalder. Mikkel Kiildsen. 2006.
12. Ettrupvej, Fjelsø – to aktivitetsområder fra bronzealder eller jernalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2006.
13. Løvel Syd - bebyggelsesspor fra yngre bronzealder og ældre germansk jernalder. Malene R. Beck & Dorthe Kaldal Mikkelsen. 2006.
14. Skaldehøj og Arildsvej - to bopladser fra førromersk jernalder. Mikkel Kiildsen. Under udarbejdelse.
15. Liseborg- et forsvarsværk fra tidlig førromersk jernalder. Dorthe Kaldal Mikkelsen 2009.
16. Lindum syd – langhus fra middelalderen. Jesper Hjerminde. 2006.
17. Søhuset, Viborg - på kanten af middelalderbyen. Marianne Greve Iversen. 2006.
18. Formyre SØ - hustomt og grave fra sen ældre bronzealder - fladmarksgravpladser fra tidlig jernalder. Martin Mikkelsen. 2009.
19. Tindbækvej 25 - Gravhøj fra enkeltgravskultur. Martin Mikkelsen og Mikkel Kiildsen. 2007.
20. Langmosegård - en boplads fra yngre bronzealder. Martin Mikkelsen. 2007.
21. Løgstrup SØ - en boplads fra yngre jernalder - aktivitetsspor fra yngre bronzealder. Sanne Boddum, Mikkel Kiildsen & Mikael H. Nielsen. 2007.
22. Viborg Vestermark - Bopladser fra bronzealderen. og Martin Mikkelsen. Under udarbejdelse.
23. Ridder Munks Vej - En gravplads m.m. fra stenalder, bronzealder og jernalder. Sanne Boddum og Martin Mikkelsen. 2007
24. Rødding SV - bebyggelse fra yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder. Mikkel Kiildsen. 2009.
25. Randrup Mølle – et langhus med forsænket østende fra yngre stenalder. Sidsel Wåhlin og Martin Mikkelsen. 2008.
26. Spangsdal II og Gl. Asmild. Gårdsanlæg fra Middelalder og nyere tid. Mette Klingenberg og Lars Ager-snap Larsen. 2010.
27. Bjerring Hede - en gravplads fra ældre jernalder - en boplad- og aktivitetsspor fra ældre jernalder. Asger V. Amundsen og Martin Mikkelsen 2008. Under udarbejdelse.
28. Liseborg Høje - boplad fra yngre bronzealder - begravelse i vognfading fra vikingetid. Elin Vanting & Dorthe Kaldal Mikkelsen. 2009.
29. Stenshede Syd - Gravhøj fra enkeltgravskultur - bopladser fra yngre bronzealder og ældre jernalder. Claus Sørensen og Martin Mikkelsen. 2009.
30. Hjortdalgård - en boplads fra ældre jernalder. Claus Frederik Sørensen og Dorthe Kaldal Mikkelsen. 2009
31. Sønder Mose - en bebyggelse fra ældre bronzealder. Dorthe Kaldal Mikkelsen. 2009.
32. Rådmandshus – bebyggelse fra yngre vikingetid og ældre middelalder på Viborg Vestermark. Mikkel Kiildsen. 2009.
33. Højlund Spangsdal I – landsby fra yngre jernalder. Sanne Boddum. 2009.
34. Rugballegård – brandgrave og boplad fra førromersk jernalder. Martin Mikkelsen. 2009.

¹ Kulturarvsstyrelsen: Retningslinjer for udformning af rapport til bygherre/anlægsmyndighed

35. Kokær Høj – bebyggelse fra jernalder. Mikkel Kiildsen. 2009.
36. Birgittelyst – boplads og aktivitetsområde fra yngre bronzealder og førromersk jernalder samt vejforløb fra historisk tid. Jakob Westermann og Dorthe Kaldal Mikkelsen. 2009.
37. Ørum Industrivej – boplads fra yngre bronzealder og førromersk jernalder. Elin Vanting. 2009.
38. Mølgård, Resen – boplads fra førromersk jernalder. Martin Mikkelsen, Mikkel Kiildsen, Kamilla F. Terkildsen. 2009.
39. Iller – en bebyggelse fra yngre jernalder. Dorthe Kaldal Mikkelsen. 2009.
40. Toftumvej, Mønsted. Jættestuetomt fra yngre stenalder samt boplads fra romersk jernalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2009.
41. Hulbækvej 31 – boplads og grave fra ældre jernalder. Martin Mikkelsen. 2009.
42. Hørup – bebyggelsesspor fra ældre og yngre jernalder. Mikkel Kiildsen & Dorthe Kaldal Mikkelsen. 2009.
43. Tindbæk Hestehave – en boplads fra yngre stenalder samt en boplads og en urnegrav fra yngre jernalder. Sanne Boddum. 2010.
44. Møllegård, Klejtrup – boplads fra sen yngre stenalder og bronzealder. Sanne Boddum. 2010.
45. Neder Hallum, Ravnstrup – bebyggelse og aktivitetsspor fra germansk jernalder og vikingetid. Mette Klingenberg. 2010.
46. Løgstrup Nord – bebyggelse fra yngre stenalder til førromersk jernalder. Mikkel Kiildsen. 2010.
47. Haugårdvej 17 – en bebyggelse fra yngre bronzealder. Lars Agersnap Larsen. 2010.
48. Ørndrup Vest – aktivitetsspor fra yngre stenalder og bebyggelse fra yngre bronzealder og ældre jernalder. Sanne Boddum. 2010.
49. Skals Nord – en bebyggelse fra yngre bronzealder og/eller tidlig førromersk jernalder. Lars Agersnap Larsen. 2010.
50. Hestdalvej, Viborg Vestermark – bebyggelse fra yngre vikingetid og ældre middelalder. Mikkel Kiildsen. 2011.
51. Hjarbækvej – en lille samlingsplads fra yngre bronzealder. Lars Agersnap Larsen. 2011.
52. Tapdrup Vest – bebyggelse og aktivitetsområde fra ældre jernalder samt overpløjet gravhøj fra yngre stenalder. Mikkel Kiildsen 2011.
53. Troelstrup – bebyggelse fra ældre jernalder. Mikkel Kiildsen 2011.
54. Duehøj Syd – boplads og begravelser fra bronzealderen. Martin Mikkelsen 2011.
55. Toftum – boplads fra ældre jernalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2011.
56. Hvolris Skovbakke, Hvolris Jernalderlandsby. Martin Mikkelsen 2011.
57. Låstrup Bakken – boplads fra yngre bronzealder. Bente Grundvad, Sidsel Wåhlin, Kamilla Fiedler Terkildsen og Martin Mikkelsen. 2011.
58. Kragsgård - boplads fra yngre bronzealder. Martin Mikkelsen 2011.
59. Liseborg Høje II - Små treskibede huse fra y. stenalder. Kamilla Fiedler Terkildsen og Martin Mikkelsen 2011.
60. Korsbakken og Havhus - bebyggelse fra yngre romersk - ældre germansk jernalder Bente Grundvad Nielsen og Kamilla Fiedler Terkildsen 2011.
61. Domdalsgård - gravplads fra ældre romersk jernalder, - landsby fra ældre og yngre germansk jernalder. 2011.

Gengivet med tilladelse fra tidsskriftet SKALK